

Mazaraki, A. A. et al. *Zovnishnia torhivlia Ukrainy: XXI stolitia* [Ukraine's Foreign Trade: XXI Century]. Kyiv, 2016.

Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Puhachevska, K. "Suchasni tendentsii liberalizatsii zovnishnyoi torhivli" [Contemporary Trends of Foreign Trade Liberalization]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*. 2013. [http://zt.knute.edu.ua/files/2013/3\(68\)/uazt_2013_3_8.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2013/3(68)/uazt_2013_3_8.pdf)

Rodriguez, F., and Rodrik, D. "Trade Policy and Economic Growth: A Skeptics Guide to the Cross National Evidence". *NBER Macroeconomics Annual*. 2000. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdf/10.1086/654419>

"Strukturni zminy u svitovii torhivli yak chynnyk rozvytku vnutrishnyoho rynku Ukrainy" [Structural Changes in World Trade as a Factor in the Development of the Domestic Market of Ukraine]. Kyiv, 2019. <http://ief.org.ua/docs/mg/310.pdf>

Stiglitz, J. E. *Globalization and Its Discontents*. W. W. Norton & Company, 2003.

"Transportnyye problemy agrolgistiki: tsifry" [Transport Problems of Agrology: Figures]. <https://logist.fm/news/transportnyye-problemy-agrolgistiki-cifry>

"Ukraina uviishla do triiky naibilshykh eksporteriv silkohospodarskoi produktsii u YeS" [Ukraine Is Among the Three Largest Exporters of Agricultural Products in the EU]. *Yevropeiska pravda*. January 12, 2020. <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2020/01/12/7105023/>

"Ukraina zbilshyla eksport silkohospodarskoi produktsii na 14%" [Ukraine Increased Agricultural Exports by 14%]. *Ekonomichna pravda*. February 20, 2020. <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2020/02/20/657297/>

Vdovichen, A. A. "Dysproportsii u zovnishnyotorhovelnii diialnosti Ukrainy: tendentsii ta problemy" [Imbalances in Foreign Trade of Ukraine: Trends and Issues]. *Svitove hospodarstvo i mizhnarodna ekonomika*. 2016. http://www.chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2016/v3-4/NV-2016-v3-4_3.pdf

Zadorozhnyi, O., and Yarmak, A. "Netaryfni zakhody rehuliuвання zovnishnyoekonomichnoi diialnosti" [Non-tariff Measures to Regulate Foreign Economic Activity]. *Visnyk «Ofitsiino pro podatky»*. 2015. <http://www.visnyk.com.ua/ua/pubs/id/8217>

УДК 351.82
JEL: H81; Q14

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ НА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

©2020 ОРЕЛ А. М.

УДК 351.82
JEL: H81; Q14

Орел А. М. Вплив державної підтримки на формування конкурентних переваг суб'єктів аграрного бізнесу

Метою статті є детермінація сучасного стану державної підтримки суб'єктів аграрного бізнесу в контексті створення конкурентних переваг. Розглянуто основні нормативні документи, які регулюють державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників. Визначено класифікацію форм підтримки на прямі, непрямі й опосередковані та методи на адміністративні і економічні. Визначено ключову роль суб'єктів інституційного регулювання державної підтримки. Розглянуто основні напрями фіскальної, бюджетної та кредитної політики підтримки аграрного сектора. Проведено аналіз динаміки витрат на підтримку аграрного сектора з 2013 по 2019 рр. Визначено, що питома вага витрат на сільське господарство за досліджуваний період у загальному обсязі витрат бюджету скоротилася з 1,2% до 0,55%, що свідчить про недостатність асигнувань. Проведено аналіз динаміки структури витрат на підтримку аграрного сектора, що дозволило визначити невпорядкованість основних напрямів. Зазначено неповне використання запланованих коштів за цільовим спрямуванням на окремі напрями підтримки аграрних виробників за 2019 р. Розглянуто тенденції динаміки сум підтримки на 2020 р.: скорочення втрічі асигнувань на тваринництво, значне зростання відшкодувань на здешевлення кредитів і введення нового напрямку доступного кредитування для мікро- та малого підприємництва (5–7–9%). Це свідчить про зміщення пріоритету державної підтримки з прямих на непрямі та опосередковані методи. Розглянуто використання квот за Поглибленою і всеохоплюючою зоною вільної торгівлі між Україною та ЄС при експортуванні окремих продуктів. Доведено важливу роль збільшення обсягу квоти та їх номенклатури при створенні цінових конкурентних переваг для вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників. Негативна тенденція щодо подальшого скорочення поголів'я великої рогатої худоби, свиней, овець та кіз, яка спостерігається протягом тривалого періоду, вимагає перегляду державної політики щодо цієї підгалузі. Доведено необхідність збільшення обсягів державного фінансування сільськогосподарських товаровиробників для підвищення їх конкурентоспроможності та створення конкурентних переваг.

Ключові слова: державна підтримка, суб'єкт аграрного бізнесу, аграрний сектор, сільськогосподарські підприємства, методи, форми, державний бюджет, квоти.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-7-147-153>

Рис.: 1. Табл.: 1. Бібл.: 15.

Орел Анна Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, старший викладач, докторант кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені П. Василенка (вул. Алчевських, 44, Харків, 61002, Україна)

E-mail: orel31044@khntusg.info

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0823-3346>

UDC 351.82
JEL: H81; Q14

Orel A. M. The Influence of the State Support on the Formation of Competitive Advantages of Agricultural Businesses

The purpose of the article is to determine the current state of the State support for agricultural businesses in the context of creating competitive advantages. The main normative documents regulating the State support of agricultural commodity producers are considered. The classification of forms of support into direct, indirect and intermediated and methods into administrative and economic are defined. The key role of the subjects of institutional regulation of the State sup-

port is determined. The main directions of fiscal, budgetary and credit policy of support of the agricultural sector are considered. An analysis of the dynamics of costs to support the agricultural sector from 2013 to 2019 has been carried out. It is determined that the share of agricultural expenditures for the period under review in the total budget expenditures decreased from 1.2% to 0.55%, which indicates a lack of appropriations. The analysis of the dynamics of the cost structure for the support of the agricultural sector has been done, which allowed to determine the imbalance of the main directions. Incomplete use of the planned funds in the targeted area for certain areas of support for agricultural producers in 2019 has been identified. Trends in the dynamics of support amounts for 2020 are considered: a threefold reduction in allocations for livestock, a significant increase in indemnities to reduce the cost of loans and the introduction of a new direction of affordable lending for micro-entrepreneurship and small business (5–7–9%). This indicates a shift in the priority of the State support from direct to indirect and intermediated methods. The use of quotas on the Deep and Comprehensive Free Trade Area between Ukraine and the EU in the export of certain products is considered. The important role of increasing the volume of quotas and their nomenclature for creating price competitive advantages for domestic agricultural producers has been proved. The negative trend of further reduction in the number of cattle, pigs, sheep and goats, which has been observed for a long time, requires a revision of government policy in this sub-sector. The need to increase the amount of the State funding for agricultural producers has been proven to increase their competitiveness and create competitive advantages.

Keywords: the State support, subject of agrarian business, agrarian sector, agricultural enterprises, methods, forms, the State budget, quotas.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 15.

Orel Anna M. – PhD (Economics), Associate Professor, Senior Lecturer, Candidate for a Doctor's Degree of the Department of Organization of Production, Business and Management, Kharkiv P. Vasylenko National Technical University of Agriculture (14 Alchevskyykh Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: orel31044@khtusg.info

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0823-3346>

Сільське господарство як жодна інша галузь вимагає постійної підтримки з боку держави, що обумовлено не стабільними природно-кліматичними умовами, глобальними змінами клімату, глобалізаційним форматом торгово-економічних відносин, які визначають обсяг квот експорту ключових груп товарів, тощо. Крім того, досить високий рівень і державної підтримки аграрного сектора з боку розвинених країн ЄС і США, які формують ліву частку світового експорту, створює додаткові конкурентні переваги для виробників цих держав. В Україні такий обсяг підтримки відсутній, а загальний стан економіки, на жаль, значно відстає від провідних держав світу, що вимагає особливо ретельного аналізу поточного рівня державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників і визначення її ефективності. З цієї точки зору аналіз впливу державної підтримки на формування конкурентних переваг суб'єктів аграрного бізнесу виступає актуальним питанням наукового пошуку.

Загальні засади, сучасні напрямки, шляхи підвищення ефективності державного регулювання та державної підтримки аграрного сектора розглянуто в працях таких провідних науковців, як: В. Андрійчук, П. Гайдуцький, О. Гудзь, А. Діброва, М. Завадський, С. Майстро, А. Макаренко, М. Малік, Л. Мармуль, В. Месель-Веселяк, У. Росола, П. Саблук, Н. Шиян та інші. Незважаючи на наявні результати, питання впливу державної підтримки на формування конкурентних переваг суб'єктів аграрного бізнесу залишаються недостатньо дослідженими, що й обумовлює постановку завдання.

Мета дослідження полягає в детермінації сучасного стану державної підтримки суб'єктів аграрного бізнесу в контексті створення конкурентних переваг.

Загальні положення щодо державного регулювання та підтримки діяльності суб'єктів аграрного бізнесу наведено у множині нормативних актів.

Закон України «Про державну підтримку сільськогосподарства України» [1] регулює державну

політику в бюджетній, кредитній, ціновій, регуляторній і інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва аграрної продукції та розвитку ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення. Цей нормативний акт регулює повноваження аграрної біржі; визначає перелік сільськогосподарської продукції, гуртові ціни на яку регулюються державою; детермінує мінімальну та максимальну інтервенційні ціни; обґрунтовує товарні та фінансові інтервенції, тимчасове адміністративне регулювання цін і тимчасову бюджетну дотацію; визначає призначення аграрного фонду; обґрунтовує інші види підтримки виробників сільськогосподарської продукції: державні заставні закупівлі зерна, фінансову підтримку суб'єктів господарювання агропромислового комплексу, фінансову підтримку сімейних фермерських господарств, дерегуляцію ринку; надає засади державної підтримки виробників продукції тваринництва у формі прямих дотацій, сертифікації об'єктів бюджетної дотації при їх експорті; визначає напрями державної підтримки виробників окремих видів сільськогосподарської продукції.

Питання страхування регулюються Законом України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» для захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників і стабільності виробництва в аграрному секторі [2].

У цілому державну підтримку сільськогосподарських підприємств можна розподілити на напрями, форми та методи. Напрями безпосередньо означені в Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України» [1].

Форми діляться на прямі, непрямі й опосередковані. Прямі включають надання кредитів, субсидій і дотацій, а також витрати на страхування. Непрямі передбачають інтервенцію сільськогосподарської продукції, встановлення цін і митних тарифів. Опосередковані включають списання та реструктуризацію

заборгованості щодо сплати податків, установлення спеціального режиму оподаткування та державне стимулювання науково-дослідної діяльності. Методи розподіляються на адміністративні й економічні. Адміністративні стосуються антимонопольного регулювання, дотримання стандартів і нормативів, реалізації цільових програм розвитку. Економічні стосуються ринкового ціноутворення, субсидювання, пільгового оподаткування та кредитування, нормування витрат на виробництво продукції [3].

Серед інституційних суб'єктів, які займаються державним регулюванням і підтримкою суб'єктів аграрного ринку, варто виокремити Верховну Раду як законодавчий орган; Кабінет Міністрів України, який безпосередньо займається реалізацією напрямів підтримки через Аграрний фонд; Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, яке реалізує окремі програми підтримки; Державну фіскальну службу, яка впроваджує елементи систем спеціальних режимів оподаткування для сільськогосподарських товаровиробників.

Серед пріоритетних напрямів державної підтримки розвитку аграрного виробництва варто виділити фіскальну, бюджетну та кредитну політику. Фіскальна політика передбачає встановлення режиму оподаткування операцій зі змінами власника землі; трансформацію системи оподаткування; спеціальний режим оподаткування; розробку нового інструментарію оподаткування суб'єктів аграрного бізнесу. Бюджетна підтримка включає впровадження середньострокового бюджетного індикативного пла-

нування; надання переваги державній підприємці для ефективного розподілу ресурсів; цільову підтримку на поворотній основі; перехід до компенсаційних виплат проти заявочного принципу; пріоритет фінансування інноваційних проектів на засадах державно-приватного партнерства; встановлення критеріїв доступу до коштів прямої бюджетної підтримки з урахуванням рівня екологічності. Кредитна політика передбачає створення дієвої системи земельної іпотеки та розвиток системи кредитного забезпечення аграрного виробництва на основі аграрних розписок і електронних складських свідоцтв [4, с. 96].

Для безпосереднього аналізу ступеня державної підтримки варто розглянути динаміку витраток державного бюджету на аграрний сектор (рис. 1).

У структурі витрат Міністерства в рамках його апарату розподіляються кошти для сільського господарства, на розвиток лісових ресурсів, питання безпечності харчових продуктів і захисту споживачів, рибне господарство України, питання геодезії, картографії та кадастру. Як бачимо з наведеної динаміки, найменша частка витрат приходилася на 2015–2016 рр. У подальшому спостерігається зростання витрат на Міністерство аж до докризового рівня у 2% 2013 р., але, на жаль, ця тенденція не стосується безпосередньо підтримки сільгоспвиробників – питома частка витрат на них скоротилася до 0,478% із незначним збільшенням у 2019 р. до 0,555%. Це свідчить, що в рамках Міністерства пріоритети змінилися не на користь аграрного сектора. Стоєво темпів зростання, то до 2016 р. включно спо-

Рис. 1. Аналіз витрат на Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (до 2019 р. Міністерство аграрної політики та продовольства України)

Джерело: розраховано за [5–11].

стерігалася скорочення, особливо у 2015 р. – 74,5%; у подальшому, у 2017 р. відбулося безпрецедентне зростання у 8,4 разу, а у 2018 р. – знову скорочення – на 18,33% до абсолютного рівня 2013 р., у 2019 р. спостерігалася збільшення на 30%. Значним недоліком у державній підтримці є неповне виконання запланованих показників. Для аналізу цільових витрат розглянемо *табл. 1*.

Як бачимо, з року в рік значно змінювалася структура витрат. У 2015–2016 рр. при найменшому обсязі фінансування значно зросла питома вага на загальне керівництво, найбільшого значення набула частка підтримки на здешевлення кредитів, яка в подальшому значно зменшилася і на 2018 р. склала лише 1,39%. У 2019 р. частка цих витрат значно збільшилася: на загальне керівництво – до 11,36%, а на кредити – до 7,44%. Також у 2015–2016 рр. помітно

збільшилася частка витрат на розробки та дослідження, але потім вона зменшилася до середнього значення – близько 2,5%.

Варто звернути увагу на те, що у 2013–2014 рр. близько 60% витрат спрямовувалося на підготовку кадрів для агропромислового комплексу вищими навчальними закладами, але в подальшому на це фінанси не виділялися. Регулювання державного інтервенційного фонду у 2013 р. становило 10,43%, а в подальшому зменшилося в 3,65 разу. У 2015–2016 рр. цей показник значно збільшився, досягши 14,45%, але потім зменшився всього до 1%.

Досить вагомими були витрати на організацію та регулювання діяльності установ у системі агропромислового комплексу у 2016 р. – 11,75%, але в інші роки ця стаття була менш значущою та взагалі

Таблиця 1

Статті витрат підтримки аграрного сектора України в динаміці, %

Стаття витрат	Рік						
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Загальне керівництво та управління у сфері агропромислового комплексу	0,85	1,31	5,22	12,35	2,10	3,44	11,36
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів			34,27	41,19	5,17	1,39	7,44
Дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами та державним замовленням у сфері розвитку агропромислового комплексу, підготовка наукових кадрів, наукові розробки у сфері стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції, дослідження та експериментальні розробки у сфері агропромислового комплексу	2,50	2,81	9,35	12,68	2,07	2,80	2,36
Підготовка кадрів для агропромислового комплексу вищими навчальними закладами I і II рівнів акредитації	23,56	26,50					
Підготовка кадрів для агропромислового комплексу вищими навчальними закладами III і IV рівнів акредитації, методичне забезпечення діяльності навчальних закладів	29,79	36,13					
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств						3,16	7,66
Витрати Аграрного фонду, пов'язані з комплексом заходів зі зберігання, перевезення, переробки та експортом об'єктів державного цінового регулювання державного інтервенційного фонду	10,64	2,91	11,42	14,45	0,88	1,10	0,87
Організація і регулювання діяльності установ у системі агропромислового комплексу та забезпечення діяльності Аграрного фонду	0,52	0,48	1,82	11,75	1,86	2,71	
Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	2,13	2,91			1,29	6,32	6,59
Державна підтримка галузі тваринництва	13,83	25,82	28,56	4,34	2,93	63,69	48,27
Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників					82,20	14,65	11,23
Інше	4,59	1,01	9,37	3,24	1,50	0,74	3,62

Джерело: розраховано за [5–11].

відсутня у 2019 р. Найбільше невірноваженою варто визнати підтримку галузі тваринництва, яка складала 13,83% у 2013 р., у подальшому її частка збільшилася майже вдвічі до 2015 р., а потім різко скоротилася до 4,34% у 2016 р. і 2,93% у 2017 рр. Найбільше значення даний показник складав у 2018 р. – 63,69%, а у 2019 р. зменшився до 48,27%. Крім того, із 2017 р. було введено таку статтю, як фінансова підтримка сільгосптоваровиробників, яка у 2017 р. становила 82,2%, у 2018 р., через перерозподіл на користь тваринництва, складала лише 14,65%, а у 2019 р. – 11,23%. Також з 2018 р. окремо почав фінансуватися розвиток фермерських господарств, частка якого зростає з 3,16% до 7,66%.

Крім питань виділення коштів на державну підтримку сільського господарства, варто зауважити і про стан їх використання. Обсяг пільгових кредитів по факту за 2019 р. становив 337 млн грн, що становить 74,6% від запланованих, а на розвиток хмелярства від запланованих 400 млн грн було отримано аграріями 67,5%. На жаль, аграрії недоотримали близько 1 млрд грн з таких джерел: «Державна підтримка тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури (рибництва)» (830 млн грн) і «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств» (186 млн грн) через судові позови [12].

Ця динаміка відображає лише пряму допомогу суб'єктам сільського господарства, але до державної підтримки належать й інші форми, представлені чисельними інструментами вище. Так, наприклад, до такого типу допомоги належав сільськогосподарський податок спеціального режиму ПДВ, який дозволяв товаровиробникам використовувати цей податок. Зараз аграрії сплачують податки за загальною системою або за спрощеною у 4-й групі. Значним недоліком є те, що великі товаровиробники, які за рахунок ефекту масштабу не відчують необхідність у пільговому оподаткуванні, продовжують користатися режимом повернення експортного НДС, а суб'єкти мікропідприємництва, малого та середнього підприємництва втратили можливість користуватися сільськогосподарським податком.

Зараз Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України надає таку підтримку фермерству:

- ✦ бюджетну дотацію за утримання корів (від 5 000 до 250 000 грн);
- ✦ доплату на користь застрахованих осіб – членів СФГ (від 0,9 до 0,1 мінімального страхового внеску);
- ✦ часткову компенсацію витрат на дорадчі послуги (90% вартості, але не більше 10 000 грн);
- ✦ субсидію на одиницю оброблювальних угідь для новостворених фермерських господарств;
- ✦ фінансову підтримку кооперативів (до 3 млн грн) і підтримку на поворотній основі (на конкурсній основі, але не більше 500 000 грн).

Підтримка тваринництва передбачає:

- ✦ дотацію за наявність бджолосим'ї (від 10 до 300 – по 200 грн кожна);
- ✦ відшкодування вартості закупівельних племінних тварин, бджіл, сперми та ембріонів (до 50% вартості, але не більше порогового визначення для кожного типу тварин);
- ✦ відшкодування вартості тваринницьких об'єктів (до 30% без ПДВ);
- ✦ компенсацію вартості об'єктів, профінансованих за рахунок банківських кредитів (до 25% обсягу коштів до 5 років);
- ✦ відшкодування вартості об'єктів і зберігання та переробки зерна (до 30% вартості без ПДВ).

Розвиток садівництва, виноградарства та хмелярства передбачає:

- ✦ відшкодування вартості саджанців (до 80%);
- ✦ реконструкцію основних фондів, придбання ліній з переробки (до 30% вартості).

Компенсація за придбання вітчизняної техніки та обладнання для агропромислового комплексу пропонується на рівні 25% їх вартості. Фінансова підтримка передбачає компенсацію 1,5 облікової ставки НБУ за кредитами, але не вище розмірів, передбачених кредитними договорами, зменшених на 5% до 15 млн грн для суб'єктів тваринництва та до 5 млн грн для суб'єктів господарювання АПК на реалізацію проектів щодо оновлення та вибудовування основних фондів [13].

На 2020 р. на підтримку фермерства планується виділити 380 млн грн, що у 2,53 рази більше за 2018 р., але на 18,3% менше за 2019 р.; на тваринництво – 1 млрд грн проти 2,93 млрд у 2019 р. – тобто втричі менше; на садівництво, виноградарство та хмелярство – 400 млн грн, що на 100 млн грн, або на 33% більше за 2018 р. (на рівні 2019 р.); значно зростає відшкодування на здешевлення кредитів: з 452 млн грн у 2019 р. до 1,2 млрд грн у 2020 р. Також додатково вводиться доступне кредитування (5–7–9%) для мікропідприємництва та малого підприємництва в обсязі 2 млрд грн у 2020 р [13].

Крім безпосередньої бюджетної підтримки та інших форм державного регулювання, окремої уваги вимагає аналіз рівня торгово-економічних відносин держави та його розвиток з боку уряду. Наразі ряд сільськогосподарських продуктів користуються попитом на зовнішньому ринку, що обумовлює значну питому вагу даного сектора в загальному обсязі експорту держави. Важливу роль відіграє співпраця із Європейським Союзом, але фактичний обсяг реалізації сильно залежить від обсягу квот на окремі товари. З іншого боку, за окремими позиціями обсяг реалізації значно перевищує виділені квоти. Так, обсяг експорту натурального меду до ЄС склав у 2019 р. 46813 т [14], що становить 84% всього експорту цього

продукту нашої держави. Тарифна квота за поглибленою та всеохоплюючою зоною вільної торгівлі між Україною та ЄС (ПВЗВТ) складає 5 000 т, а тимчасова – 2 500 т, перевищення відповідно – 39 313 т. Це свідчить про високий рівень конкурентоспроможності даного продукту на світовому ринку, що відображає наявність конкретних переваг.

За рядом інших товарів, наприклад за обробленими томатами, перевищення двох зазначених квот становить близько 31,2 тис. т, за виноградним і яблучним соком – 28,5 тис. т, а найбільше перевершення за кукурудзою, кукурудзяним борошном і гранулами – 14 млн т [15]. Але такий стан справ властивий лише окремим товарним позиціям. Більшість інших продуктів понад квоту через високу ціну стають неконкурентоспроможними на європейському ринку. У 2021 р. за планом мають відбутися переговори щодо зміни обсягів квот для українських продуктів у ЄС. Відповідно, у разі їх істотного збільшення в обсязі та за переліком номенклатурних позицій для суб'єктів аграрного бізнесу виникнуть додаткові конкурентні переваги в ціні на зовнішньому ринку.

ВИСНОВКИ

Таким чином, аналіз державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників свідчить про значні зміни протягом досліджуваного періоду стосовно структури витрат, обсягу підтримки та використання непрямих форм і економічних методів. Проблемаю залишається стале скорочення поголів'я великої рогатої худоби, включаючи корів, а також свиней, овець і кіз. Це відображає недосконалість механізму підтримки тваринництва – тобто, незважаючи на суттєві витрати в окремі роки, негативна тенденція залишається не подоланою. Позитивна ситуація лише в галузі птахівництва, що обумовлено високим рівнем вертикальної інтегрованості серед цих виробництв. Сталі успіхи виробників рослинництва, враховуючи постійне збільшення кількості фермерських господарств, опосередковано свідчать про ефективність державної підтримки цієї підгалузі.

У цілому, порівняно з розвинутими країнами в нашій державі частка витрат на підтримку сільського господарства не відповідає світовим стандартам (мінімум 1% від обсягу виробництва галузі), що вимагає подальшого збільшення асигнувань і вдосконалення механізмів їх отримання для формування конкурентних переваг в якості та собівартості продукції за рахунок впровадження сучасних агротехнологій, подальшого розвитку виробництва органічної продукції, розвитку вирощування нішових культур тощо. Більшої уваги вимагає підтримка та фінансове забезпечення дорадництва як інформаційно-консультативної підтримки розвитку сільського населення, сільських територій шляхом дифузії знань і підвищення кваліфікації сільського населення. Успішність проведення переговорів щодо збільшення експорт-

них квот для української аграрної продукції на ринку ЄС створить додаткові конкурентні переваги для товаровиробників і передумови подальшого зростання та розвитку галузі. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» (зі змінами від 10.07.2018 р., ВВР, 2018, № 37, ст. 276) від 24.06.2004 р. № 1877-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
2. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою». (зі змінами від 12.09.2019 р., ВВР, 2019, № 44, ст. 277) від 09.02.2012 р. № 4391-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text>
3. Ільчук О. М. Державна підтримка сільського господарства в Україні. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 93–98. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201902093>
4. Галицький О. М., Лівінський А. І., Дяченко О. П. Організаційно-економічний механізм державного регулювання аграрного виробництва в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 3. С. 93–98. DOI: [10.32702/2306-6814.2019.3.93](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.3.93)
5. Закон України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» (з додатками зі змінами) від 06.12.2012 р. № 5515-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5515-17#Text>
6. Закон України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» (з додатками зі змінами) від 16.01.2014 р. № 719-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/719-18#Text>
7. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» (з додатками зі змінами) від 28.12.2014 р. № 80-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-19#Text>
8. Закон України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» (з додатками зі змінами) від 25.12.2015 р. № 928-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-19#Text>
9. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» (з додатками зі змінами) від 21.12.2016 р. № 1801-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19#Text>
10. Закон України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» (з додатками зі змінами) від 07.12.2017 р. № 2246-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19#Text>
11. Закон України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» (з додатками зі змінами) від 23.11.2018 р. № 2629-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19#Text>
12. 3,4 млрд гривень державної підтримки отримають аграрії у 2019 році / Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=74440381-5246-4bc5-86cb-f5f3e896bf73&title=3-4-MIrdGrivenDerzhavnoiPidtrimkiOtrimauiAgrariiU2019-Rotsi>
13. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/pidtrimka>

14. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
15. Таран С. Час переглядати: як Україні вести діалог з ЄС про збільшення безмитних квот // Європейська правда. 25.05.2020 р. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/05/25/7110262/>

REFERENCES

- "3,4 mlrd hryven derzhavnoi pidtrymky otrymaiut aharii u 2019 rotsi" [Agrarians Will Receive 3.4 Billion Hryvnias of State Support in 2019]. Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy. <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=74440381-5246-4bc5-86cb-f5f3e896bf73&title=3-4-MlrdGrivenDerzhavnoiPidtrimkiOtrymaiutAgrariiU2019-Rotsi>
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- Halytskyi, O. M., Livinskyi, A. I., and Diachenko, O. P. "Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання ahrarnoho vyrobnytstva v Ukraini" [Organizational and Economic Mechanism of State Regulation of Agrarian Production in Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 3 (2019): 93-98. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.3.93
- Ilchuk, O. M. "Derzhavna pidtrymka silskoho hospodarstva v Ukraini" [State Support of Agriculture in Ukraine].

- Ekonomika APK*, no. 2 (2019): 93-98. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201902093>
- Informatsiino-analitychnyi portal APK Ukrainy. <https://agro.me.gov.ua/ua/pidtrimka>
- [Legal Act of Ukraine] (2004). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2012). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5515-17#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2012). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/719-18#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-19#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-19#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2016). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19#Text>
- Taran, S. "Chas perehliadaty: yak Ukraini vesty dialoh z YeS pro zbilshennia bezmytnykh kvot" [It's Time to Reconsider: How Ukraine Can Conduct a Dialogue with the EU on Increasing Duty-free Quotas]. *Yevropeiska pravda*. May 25, 2020. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/05/25/7110262/>